

Programmabegroting 2018

Versie: 4.0.0.0.0

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

<i>Programmanummer</i>	5
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bouw en Openbare Ruimte Onderwijs, Sport en Duurzaamheid

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad met een openbare ruimte die schoon, heel en veilig is, waar mensen graag vertoeven en die uitnodigt tot verantwoordelijk gedrag. Zij doet dit samen met alle gebruikers. De gemeente Leiden wil de stad behouden voor toekomstige generaties.

Inleiding

In programma 5 presenteert het college de plannen en ontwikkelingen op het gebied van de omgevingskwaliteit. Door effectief beheer- en onderhoudsbeleid en uitvoering zorgt Leiden voor een verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte en water en groen in Leiden. Met een ambitieuze Duurzaamheidsagenda wordt geïnvesteerd in een toekomstbestendige en duurzame omgevingskwaliteit in en om de stad. Leiden neemt zo haar verantwoordelijkheid aangaande het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen, het in stand houden en verbeteren van biodiversiteit en het voorkomen van afval. Sinds 2016 heeft Leiden in de Programmabegroting een bijzonder programma Duurzaamheid opgenomen, naast de bijzondere programma's Bereikbaarheid en Kennisstad.

Beleidssterrein	Maatschappelijk effect	Vertaling naar een doel
5A Verharde openbare ruimte	Voldoende tevredenheid gebruikers openbare ruimte en verantwoordelijk gedrag van de gebruikers.	5A1 Schoon, heel en veilig
5B Openbaar water	Droge voeten en schoon water.	5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit
	Voldoende tevredenheid recreatief gebruik van het water door bewoners en bezoekers en verantwoordelijk gedrag van de gebruikers.	5B2 Recreatieve waarde water vergroten
5C Openbaar groen	Voldoende tevredenheid gebruikers openbaar groen en verantwoordelijk gedrag van de gebruikers.	5C1 Behoud van de kwaliteit van het openbaar groen
	Meer gebruik van het recreatief groen door bewoners en bezoekers.	5C2 Verbeteren kwaliteit en vergroten recreatieve waarde openbaar groen
5D Duurzaamheid	De stad behouden voor toekomstige generaties.	5D1 Leiden duurzame stad

Steeds een beetje beter

De afgelopen jaren is het ons gelukt om bij het beheer van de stad met steeds minder middelen toch een steeds beter product te leveren. Volgens de Stadsenquête 2017 wordt het onderhoud van de openbare ruimte nu hoger gewaardeerd met een 7.0. Gestuurd door de visie 'Ruimte voor de stad' zal ook in 2018 bewonersparticipatie een centrale plaats innemen. Duurzaamheid en biodiversiteit zijn de afgelopen jaren kernwaarden geworden die een onlosmakelijk onderdeel geworden zijn van het DNA van het beheer van de stad. Door het onder de grond brengen van afvalcontainers is het straatbeeld verbeterd. En onder het mom 'wie niet horen wil, die moet maar voelen' zal in 2018 de recente intensivering van de handhaving in de openbare ruimte zorgen voor de benodigde correcties. Op die manier zullen we ook in 2018 weer een stapje nemen; steeds een beetje beter.

Beheer openbare ruimte

De openbare ruimte wordt ook komend jaar beheerd en onderhouden op basis van wettelijke regels, zorgplicht en de bedoelde functionaliteit en kwaliteit zoals die in de beleidskaders en beleidsplannen is benoemd. De uitwerking hiervan komt samen in de beheerplannen 2017-2021. Met de beheerplannen realiseren we de afgesproken beeldkwaliteit voor de openbare ruimte en zorgen we dat de middelen voor het onderhouden van de kapitaalgoederen duurzaam, planmatig en in samenhang met ander werk worden ingezet. Cluster Beheer levert een belangrijke bijdrage aan het programma duurzaamheid. Daarnaast wordt er verder gewerkt aan het operationaliseren van de visie 'Ruimte voor de stad'. In de kern draait het in de visie om ruimte terug geven aan de inwoners van de stad. Door bijvoorbeeld het bevorderen van bewonersparticipatie in het beheer en onderhoud van de stad, of het opnieuw inrichten van de openbare ruimte omdat bewoners hierom vragen. Maar ook door objecten, die in de loop der tijd hun functie hebben verloren, weg te halen zodat nieuwe mogelijkheden ontstaan. Tevens is er ruim aandacht voor het bevorderen van de biodiversiteit in de stad. Belangrijk hierbij is dat binnen de visie de gemeente verantwoordelijk is en blijft voor de basis en daarop aanspreekbaar is. Dat wil zeggen schoon, heel en veilig conform het ambitieniveau van de gemeente. Het koppelen van de beheeringrepen aan de grote opgaven in de openbare ruimte ten gevolge van klimaatadaptatie en energietransitie komt meer op de agenda. Vanwege de onzekerheid in tijdstip van uitvoering en welke wijken hierbij eerst aan de beurt komen, betekent dat met onderhoudsplanningen flexibel omgegaan moet worden om onnodige uitgaven te voorkomen. Naarmate in de komende jaren meer duidelijkheid komt in de realisatie van deze grote opgaven, betekent dit concreet dat geplande onderhoudswerkzaamheden beter kunnen worden gefaseerd.

Ruimtelijke Ontwikkeling

We gaan voortvarend aan de slag met onlangs vastgesteld beleid, zoals de illuminatienota Verleiden met Licht, het Leids Uitvoeringprogramma Bodem en Ondergrond 2016-2020 en de openbare ruimte projecten binnenstad. Er komt een actualisering van het Handboek kwaliteit openbare ruimte om te zorgen dat de inrichting van de openbare ruimte klimaatbestendig, duurzaam en zo optimaal rekening houdend met biodiversiteit en de verwachte ontwikkelingen van de energietransitie plaatsvindt. Ook andere interne processen zoals het Leids Planproces worden ingericht om deze thema's optimaal te integreren in ruimtelijke ontwikkelingen. De eerste resultaten om ervaring op te doen met klimaatadaptief inrichten in het kader van het Europese samenwerkingsproject INTERREG SPONGE 2020 worden zichtbaar voor de pilotgebieden Noorderkwartier, Lakenplein en Stationsgebied. In 2018 wordt een Integraal Water Keten Plan 2019-2023 aan de Raad voorgelegd. Om het water aantrekkelijk te houden is en wordt beleid ontwikkeld voor alle vormen van gebruik ervan, zoals pleziervaart, bedrijvigheid, wonen en evenementen. Het uitvoeringsplan voor de verbetering van de groene hoofdstructuur wordt in gang gezet. In 2018 worden o.a. de herinrichting en renovatie van de Korte Vlietzone aangepakt, de uitvoering afgerond van het Morspark en de groenprojecten in de Zeeheldenbuurt. Lopende projecten zijn het Singelpark, de aanleg van groene recreatieve routes, de vergroening van de Oostvlietpolder (in 2018 zal de 2e fase van natuur- en recreatiegebied 't Vogelhoff in gebruik worden genomen) en de Leidse Ommelanden (er wordt verder gewerkt aan diverse projecten in dit regionale groenprogramma). Daarnaast wordt het ecologisch netwerk van Leiden in beeld gebracht en worden waar mogelijk worden de knelpunten aangepakt in de inrichting en het beheer.

Duurzaamheid

In lijn met de afspraken die zijn gemaakt bij de klimaatop in Parijs heeft de Leidse gemeenteraad de Duurzaamheidsambities 2030 vastgesteld en uitgewerkt in de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 met 16 doelstellingen op 6 thema's: Energie, Biodiversiteit, Afvalstromen, Duurzaam ondernemen, Duurzame mobiliteit, Klimaatadaptatie, kennisstad Leiden wil op het gebied van duurzaamheid voorop lopen en heeft dit als derde pijler voor onze stad benoemd, naast Kennis en Cultuur. Centraal staat de uitvoering van maatregelen met de stad. De gemeente, naast dat zij zelf maatregelen neemt, faciliteert, informeert en subsidieert de stad om te verduurzamen. In de paragraaf 'Bijzonder programma Duurzaamheid' in deze Programmabegroting wordt dit nader toegelicht.

Beleidsterrein 5A Verharde openbare ruimte

De gemeente heeft de zorg voor een veilige, functionele en goed onderhouden openbare ruimte. Hiervoor worden ontwerp- en beleidsplannen ontwikkeld en gerealiseerd. We onderhouden de openbare ruimte op de afgesproken beeldkwaliteit. Het beheer en onderhoud vindt plaats op basis van de beheersplannen 2017-2021.

Het is de ambitie van het gemeentebestuur om de burger centraal te stellen bij het werken aan een leefbare en veilige woonomgeving. Bewoners en hun wijkorganisaties geven we daarom graag meer invloed op het beheer van de openbare ruimte in hun buurt. Ook betrekken we hen graag meer bij het behoud en beheer van stadsparken en bij maatregelen om de stad schoon te houden.

De taakstellingen van de vorige jaren konden worden opgevangen door efficiënter werken en verbetering van werkprocessen. Dit gaat niet meer voor nog openstaande en eventueel nieuwe taakstellingen. Het zal nodig blijken om keuzes te maken, keuzes gekoppeld aan wijziging van uitvoering van maatregelen waarvoor geldt dat deze de beeldkwaliteit aantasten of het serviceniveau van de bewoners raken.

De openbare ruimte projecten worden op stedelijk niveau geclusterd in een gebiedsgerichte aanpak. Het betreft een logische clustering van alle (deel)projecten van het investeringsprogramma bereikbaarheid voor 2016-2022, de bestaande lopende projecten, nieuwe projecten en beheerprojecten naar geclusterde (deel)projecten op het gebied van langzaam verkeer, openbaar vervoer, autoverkeer, parkeren en de leefomgeving.

Doelen en prestaties bij 5A Verharde openbare ruimte

Doel	Prestatie
5A1 Schoon, heel en veilig	5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte
	5A1.2 Openbare ruimte projecten programma Binnenstad
	5A1.3 Beheren openbare ruimte
	5A1.4 Inzamelen huishoudelijk afval
	5A1.5 Beheren contracten buitenreclame
	5A1.6 Handhaven gebruik openbare ruimte

5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte

Het huidige Handboek kwaliteit openbare ruimte is inmiddels een aantal jaren in gebruik. Door veranderingen in de wet- en regelgeving en duurzaamheidsontwikkelingen is een update van het handboek noodzakelijk. De klimatologische veranderingen, waaronder met name de waterproblematiek, hebben grote invloed op de inrichting van en het materiaal gebruik in de openbare ruimte. Ook de energietransitie heeft grote effecten op de openbare ruimte. Het uitbreiden van warmtenetten en verzwaren van elektriciteitsnetten vragen ruimte in ondergrond en bovengrond. Ook ondergrondse Warmte-Koude Opslag systemen hebben grote effecten op de bovengrond. Dit, en het voortschrijdend inzicht met betrekking tot het effect van inrichting en materiaalkeuze op het beheer van de openbare ruimte maken een grondige evaluatie van het handboek noodzakelijk. Dit is in 2018 voorzien.

5A1.2 Openbare ruimte projecten programma Binnenstad

Met de vaststelling van het Investeringsprogramma Bereikbaarheid komen bovenop de al bestaande openbare ruimteprojecten voor de binnenstad er nog een aantal bij. Deze zijn verwerkt in de gebiedsgerichte aanpak "Openbare Ruimteprojecten Binnenstad Leiden" dat in 2016 door de raad is vastgesteld. Voor alle buitenruimteprojecten in de binnenstad voor de komende jaren is een overkoepelend plan gemaakt. Naast de bestaande openbare ruimteprojecten wordt gewerkt aan nieuwe projecten. Deze bevinden zich in een verschillend stadium van planvorming. Drie keer per jaar wordt hierover apart gerapporteerd aan de gemeenteraad. De projecten zijn geclusterd in zeven projecten:

1. Singelpark-promenade (route aan de buitenkant van de singels);
2. Station en omgeving;
3. Centrumroute;
4. Parkeergarages Lammermarkt en Garenmarkt;
5. Morsstraat / Haarlemmerstraat / Haven;
6. Steenstraat / Beestenmarkt catwalk / 2de Binnenvestgracht / Prinsessekade / Turfmarkt/ Noordeinde;
7. Separate projecten Binnenstad.

Van deze projecten zullen Morsstraat en Haven uit cluster 5 en Kaardesteeg en Hogewoerd die in cluster 7 zitten in 2018 worden uitgevoerd. Daarnaast blijven de hanging baskets de stad opfleuren op de routes vanuit de bronpunten naar de binnenstad, op de Leidse Loper route, aan de bruggen en op delen van de

singelparkroute waar geen groen is. Met gerichte inspanningen in het stationsgebied en in de winkelgebieden wordt de omgeving schoon, heel en veilig gehouden.

5A1.3 Beheren openbare ruimte

Algemeen

De gemeente heeft als primaire taak de zorg voor een functionerende openbare ruimte. We hanteren hierbij beeldkwaliteit Niveau B CROW. Voor de kwaliteit van de openbare ruimte is niet alleen het beheer en onderhoud belangrijk, maar ook de functionele, esthetische, ruimtelijke en sociale aspecten. Hierbij regelt en borgt de gemeente dat ingrepen op het juiste moment, tegen de laagste mogelijk maatschappelijke kosten en zonder kapitaalvernietiging worden uitgevoerd.

De beleidskaders openbare ruimte vormen het vertrekpunt voor de eerder genoemde beheerplannen (2017-2021). Deze beschrijven het areaal dat onderhouden wordt, wat de kwaliteit ervan is en welke onderhoudsmaatregelen waar, wanneer en tegen welke kosten uitgevoerd worden. Het zijn echter niet alleen de individuele beheerplannen die belangrijk zijn, maar ook hoe integraal over de domeinen heen naar het beheer en onderhoud van de openbare ruimte gekeken wordt, en wat het effect hiervan is. Ook in 2018 wil de gemeente verder samenwerken met haar burgers en andere partners in het beheer van de openbare ruimte. Niet alleen in de afstemming en planning, maar ook bij de daadwerkelijke uitvoering van beheeractiviteiten.

Wijkbeheer

Wijkbeheer staat synoniem voor de verbinding tussen stad en organisatie als het gaat om beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Deze verbinding komt onder meer tot stand door met bewoners in gesprek te gaan over wat men in de basis van de gemeente mag verwachten (CROW-norm B) en waar mogelijkheden liggen voor het realiseren van een zogeheten plusniveau d.m.v. bewonersparticipatie (zelfbeheer en herinrichtingsinitiatieven). Daarnaast vertaalt wijkbeheer het resultaat op straat (objectief en subjectief) naar de interne beheerorganisatie. Stedelijk beheerders maar ook andere professionals kunnen zo makkelijker inspelen op trends en/of hotspots die de leefbaarheid in de wijken negatief beïnvloeden. Wijkbeheer vervult een belangrijke functie in de uitvoering van de visie 'Ruimte voor de Stad'. De gekozen aanpak van het project Ruimte voor de Stad is in de afgelopen periode succesvol gebleken. Om deze werkwijze in de jaren 2019 en verder voort te kunnen zetten, zijn in de kaderbrief extra middelen opgenomen.

Beheer kapitaalgoederen openbare ruimte

De huidige beheerplannen kapitaalgoederen Openbare Ruimte zijn in 2016 door het college, binnen de geldende kaders van de Kadernota Kwaliteit Openbare Ruimte, vastgesteld en hebben betrekking op de periode 2017 t/m 2021. Onderstaand wordt kort, per kapitaalgoed weergegeven hoe het beheer in 2018 wordt vormgegeven en wat eventuele speerpunten zijn.

Beheren openbare verlichting

Als eigenaar en beheerder is de gemeente Leiden verantwoordelijk voor een goede verlichting van de openbare ruimte, inclusief de bijbehorende onderdelen zoals: tunnelverlichting, illuminatieverlichting, eigen kabelnet, etc. Het beheer heeft als doel om, nu en in de toekomst, te blijven voldoen aan het realiseren van een veilige, duurzame en sfeervolle omgeving voor alle gebruikers van de openbare ruimte. Op basis van leeftijd is een vervangingsplan opgesteld. Bij deze wijk/buurtgerichte vervanging (efficiënt en voor inwoners tot de minste overlast leidend) past Leiden led-techniek toe (ook bij de Leidse Lantaarn), in combinatie met het dimmen van de verlichting. In 2018 vinden de vervangingen hoofdzakelijk plaats in het Roodenburgerdistrict, Morsdistrict en Leiden-Noord. Het uitvoeren van reguliere werkzaamheden vindt verspreid plaats over het gehele gebied van de gemeente. Wanneer illuminatie-projecten worden vervangen, wordt de installatie geschikt gemaakt om de verlichting zelf in- en uit te kunnen schakelen in plaats van de automatische schakeling via de netbeheerder. De energielevering van elektriciteit (2018) is contractueel geregeld. Leiden koopt haar elektriciteit 100% duurzaam in.

Beheren bruggen en viaducten

Het beheer en onderhoud van de bruggen, tunnels en viaducten is noodzakelijk voor het toegankelijk en bereikbaar houden van de stad voor alle verkeersdeelnemers en de doorvaarbaarheid voor het vaarverkeer. Ook de bediening van de beweegbare bruggen is hier onderdeel van. Er wordt gewerkt conform het beheerplan kunstwerken 2017-2021. De volgende activiteiten worden in 2018 verricht:

- vervanging Bostelbrug;
- groot onderhoud Broerbrug en die onderdelen van 62 bruggen die vanuit de technische inspecties aan het licht zijn gekomen;
- uitvoer van cyclisch onderhoud conform raamovereenkomsten aan bruggen voor het conserveren, aanbrengen van slijtlagen en metselwerk;
- voortzetten renovatie houten bruggen in de Merenwijk;
- start aanpassing 4 op afstand te bedienen bruggen naar machinerichtlijn;
- voortzetting aanpassing 11 lokaal bediende bruggen naar machinerichtlijn.

Voor wat betreft de uitvoering van deze maatregelen is afgestemd met het programma Binnenstad en het programma Bereikbaarheid.

Beheer wegen

De gemeente onderhoudt conform beheerplan wegen 2017-2021 alle verhardingen op het minimum niveau: het wettelijke aansprakelijkheidsniveau (R-). Dat betekent dat alleen ingegrepen (onderhoudsmaatregel) wordt wanneer het aansprakelijkheidsniveau wordt overschreden. Het planmatig onderhoud is onderverdeeld in groot onderhoud en vervangingen. De planning van de onderhouds- en vervangingswerkzaamheden wordt afgestemd met de werkzaamheden die vanuit de programma's Bereikbaarheid en Binnenstad worden uitgevoerd. Het groot onderhoud in 2018 vindt met name plaats in De Kooi, Dobbewijk-Zuid, Groenoord en Leeuwenhoek. Naar verwachting zal vanuit het meerjarig investeringsprogramma Haagweg Zuid en Gasthuiswijk in uitvoering komen. Vanuit weg- en groenbeheer wordt het (in 2016 gestarte) programma herstellen boomwortelschades voortgezet.

Uitvoeren straatreiniging en graffiti bestrijding

Straatreiniging draagt bij aan een schone en veilige openbare ruimte door het vegen van zwerfvuil, blad en bloesem, het bestrijden van onkruid op verhardingen, het legen en schoonhouden van prullenbakken en het verwijderen van graffiti en illegaal plakwerk. Dit gebeurt grotendeels planmatig aangevuld met een hotspotaanpak in samenwerking met andere betrokken partijen. In 2016 is ervaring opgedaan met verschillende methoden (stoom, heet water en borstelen) van chemievrije onkruidbestrijding. In 2017 zijn de nieuwe werkwijzen in de vorm van een beeldbestek op de markt gezet. Eind 2017 zijn de resultaten samen met de aannemers geëvalueerd en op basis hiervan wordt de werkwijze waar nodig in 2018 bijgestuurd. Het blijkt dat er niet een bepaalde methode is die de voorkeur heeft maar dat de kracht van de chemisch vrije onkruidbestrijding zit in het toepassen van een mix van methoden om resistentie van onkruid te voorkomen. Op basis hiervan wordt de werkwijze waar nodig in 2018 verder bijgestuurd. Net als in 2017 wordt waar mogelijk verharding die niet wordt belopen of bereden (hier ontstaat meer onkruid) omgevormd tot groen.

Beheren walmuren

De werkzaamheden zijn gericht op het in stand houden (beheer, onderhoud en vervanging) van walmuren, damwanden en beschoeiingen en worden conform het beheerplan walmuren en beschoeiingen uitgevoerd. De volgende activiteiten worden in 2018 verricht:

- vervangen en herstel damwand Binnenstad;
- vervanging damwand Haarlemmertrekvaart;
- herstel Groene Maredijk middels damwand en gedeeltelijke ophoging.

Beheren natuurvriendelijke oevers

De te leveren prestaties vinden hun grondslag in het beheerplan natuurvriendelijke oevers en bermen (2011–2026). In 2018 vindt net als in 2017 een gericht beheer van natuurvriendelijke oevers plaats aan de hand van richtsoorten (plant- en diersoorten waarop het beheer wordt afgestemd). Thema's zijn "biodiversiteit & ecologie". Nieuw in te richten en te beheren natuurvriendelijke oevers volgen bij het realiseren van de locaties uit het uitvoeringsplan groene hoofdstructuur.

Beheren straatmeubilair

De onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd volgens het beheerplan straatmeubilair 2017-2021. In 2018 worden daarnaast alle auto- en fietsbewegwijzeringen vanuit het programma Bereikbaarheid vervangen, tegelijk wordt een nieuw bewegwijzeringsplan opgesteld. In het kader van Ruimte voor Stad is het de verwachting dat in 2018 de meeste overbodige palen verwijderd zijn.

Verminderen van overlast in de eigen wijk

Uit de Stads- en wijkenquête van de afgelopen jaren blijkt dat met name van zwerfvuil, hondenpoep, onkruid en drijfvuil overlast ervaren wordt. Na een toename van de ervaren overlast de afgelopen jaren laat de Stads- en wijkenquête van 2017 een lichte daling zien. Bovendien krijgt de gemeente van haar bewoners een hoger rapportcijfer voor het onderhoud van de openbare ruimte (van 6,9 in 2015 naar 7,0 in 2017). In 2018 wordt zwerfafval verwijderd door dit één keer per twee weken in het openbaar groen te verwijderen. Voor het verwijderen van zwerfafval op verhardingen worden veegmachines ingezet in combinatie met handmatig vegen. Daarnaast worden elke dag de meldingen van overlast van zwerfafval opgepakt. Over het algemeen geeft dit een redelijk verzorgd beeld. Wel zien we plekken in de stad die sneller of meer vervuilen dan andere plekken. Per locatie wordt onderzocht wat de oorzaak is van de vervuiling. Wanneer er geconstateerd wordt dat de vervuiling ontstaat door dumpingen zal tevens een handhavingstraject worden gestart. Voor de aanpak van onkruid in 2018 worden verschillende technieken ingezet zoals borstelen met veegmachines en bestrijding met heet water. De onkruidbestrijding in Leiden gebeurt niet chemisch. Bij de bestrijding van drijfvuil zal in 2018 intensiever worden ingezet op een 20-tal hotspots. Voor het tegengaan van overlast door hondenpoep geldt dat in 2018 het nieuwe Hondenbeleid in werking treedt. De nota Hondenbeleid Leiden, waarin de inspraak is verwerkt, is in de zomer van 2017 vastgesteld. In 2018 worden de beleidsmaatregelen ten uitvoer gebracht: beborden van de zogenaamde losloopgebieden die door B en W zijn aangewezen

als gebieden waar de aansluitplicht niet geldt. Verder worden de afvalbakken met hondenpoepzakjes in de hele stad verwijderd. Poepzakjes mogen in de gewone afvalbakken worden gedeponereerd. Die afvalbakken worden herschikt en op efficiëntere plekken geplaatst. In ieder geval zullen bij de entrees van de parken grote bakken worden neergezet overeenkomstig het Handboek Openbare Ruimte. De hondenuitlaatstroken worden verwijderd. Overal in Leiden geldt immers een opruimplicht. De handhaving van de regels wordt geïntensiveerd overeenkomstig de visie op handhaving in de openbare ruimte 2016 – 2019. De voorlichting over de beleidsregels wordt met enige frequentie herhaald.

5A1.4 Inzamelen huishoudelijk afval

Wekelijks wordt bij de ruim 55.000 huishoudens in Leiden afval opgehaald. Daarnaast wordt afval gescheiden ingezameld middels 123 verzamelcontainers voor papier, 127 voor glas, 60 voor textiel en 17 voor kunststof. De invoering van ondergrondse containers ter vervanging van de wijkcontainers is in 2017 afgerond. In de komende twee tot drie jaar worden de bovengrondse containers voor glas, papier en textiel verder ondergronds gebracht.

In 2017 is het Leidse afvalbeleid geactualiseerd. Op basis van het geactualiseerde kaderstellend afvalbeleid wordt een uitvoeringsplan opgesteld. Vanuit het programma Duurzaamheid zijn voor het nieuwe afvalbeleid de volgende doelstellingen en doelen meegegeven: minder afval: reductie van afval door preventie en door inzet van afval als nuttige grondstof ten behoeve van een circulaire economie; minder zwerfafval: een schonere openbare ruimte, reductie van zwerfafval door preventie en door het aanbieden van het (zwerf) afval op de juiste plek; minder restafval: een forse reductie van het aandeel restafval door een betere afvalscheiding ter stimulering van hergebruik en nuttige toepassing van afvalfracties.

5A1.5 Beheren contracten buitenreclame

Om de opbrengsten betreffende buitenreclame ook in 2018 zoveel mogelijk op peil te houden wordt actief contractbeheer en contractmanagement toegepast. Ook worden in samenwerking met marktpartijen de mogelijkheden van innovatief gebruik van buitenreclame nader verkend. Het is een wens, in lijn met de visie openbare ruimte "Ruimte voor de Stad", om het aantal objecten voor reclame-uitingen te verminderen. In 2018 wordt verder onderzocht op welke wijze hieraan invulling gegeven kan worden. Effectuering hangt af van o.a. de budgettaire gevolgen en de expiratedata van de lopende contracten. Vermindering van de hoeveelheid reclameobjecten in de openbare ruimte is hiermee een zaak van langere adem. De huidige buitenreclame overeenkomst (exploitatie van bushokjes, reclamezuilen en grote 8m² billboards) eindigt in januari 2020. In 2017 is de voorbereiding van de nieuwe aanbesteding gestart met een marktinventarisatie. In 2018 wordt deze aanbestedingsprocedure verder uitgevoerd. Ook de aanbesteding van A0- reclaimedisplays die langs lichtmasten worden bevestigd, wordt in 2018 uitgevoerd.

5A1.6 Handhaven gebruik openbare ruimte

Het toezicht op en de handhaving in de openbare ruimte betreft de naleving van de lokale wet- en regelgeving zoals vastgelegd in de APV. De gemeente wil voorkomen dat een leefbaarheidsvraagstuk een veiligheidsvraagstuk wordt. Dit doet zij door in te zetten op de leefbaarheid in de wijken, onder andere door gericht toezicht en handhaving in de openbare ruimte. In 2016 is de Visie op Handhaving Openbare ruimte vastgesteld. In 2017 is de werkwijze zoals in de visie beschreven staat verder geïmplementeerd, met de drie pijlers informatie gestuurd werken, resultaatgericht sturen en optimaliseren van de ketensamenwerking. Dit alles met als doel effectievere en efficiëntere handhaving op straat. De toezichthouders en handhavers van de gemeente dragen bij aan het behouden of vergroten van de leefbaarheid in de wijken. De thema's voor de komende jaren zijn onder andere afval, parkeren en hondenoverlast. Inzet op jeugdtaken, toezicht bij markten en evenementen en handhaving op het water zijn naast de hoofdthema's belangrijke taakvelden. Als extra taak wordt in 2018 ingezet op terrassen, uitstallingen en andere objecten in de binnenstad om bij te dragen aan de beeldkwaliteit van een onderscheidende binnenstad. Uiteindelijk zal de gebiedsgericht samenwerking en resultaatgerichte sturing van toezicht en handhaving moeten leiden tot gedaalde percentages in de Stads- en wijkenquête 2017 en 2019 op de grootste ergernissen in de eigen buurt.

Effectindicatoren bij 5A Verharde openbare ruimte

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2018	2019	2020	2021	
Doel 5A1 Schoon, heel en veilig *						
5A1.a Rapportcijfer onderhoud openbare ruimte	6,9 (2013) 6,9 (2015) 7,0 (2017)	-	7,1	-	7,1	Stads- en wijkenquête
5A1.b Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' zwerfvuil ervaart	40% (2013) 47% (2015) 43% (2017)	-	39%	-	39%	Stads- en wijkenquête
5A1.c Gemeten kwaliteitsniveau 'zwerfvuil' **	B (2017)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.d Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' hondenpoep ervaart	40% (2013) 36% (2015) 33% (2017)	-	30%	-	30%	Stads- en wijkenquête
5A1.e Gemeten kwaliteitsniveau 'hondenpoep' **	B (2017)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.f Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' onkruid ervaart ***	27% (2013) 28% (2015) 26% (2017)	-	30%	-	30%	Stads- en wijkenquête
5A1.g Gemeten kwaliteitsniveau 'onkruid' **	B (2017)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.h Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' drijfvuil ervaart	26% (2013) 29% (2015) 26% (2017)	-	30%	-	30%	Stads- en wijkenquête
5A1.i Gemeten kwaliteitsniveau 'drijfvuil' **	B (2017)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.j Percentage inwoners dat het onderhoud van straten en wegen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt **	56% (2013) 63% (2015) 67% (2017)	-	68%	-	68%	Stads- en wijkenquête
5A1.k Gemeten kwaliteitsniveau verharding **	B (2017)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.l Percentage inwoners dat het onderhoud van straatmeubilair als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt **	62% (2013) 65% (2015) 66% (2017)	-	70%	-	70%	Stads- en wijkenquête
5A1.m Gemeten kwaliteitsniveau 'straatmeubilair' **	B (2017)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte

* De indicator "rapportcijfer woonomgeving" (bron: Veiligheidsmonitor) is uit de begroting verwijderd. Het rapportcijfer omvatte veel meer dan alleen een rapportcijfer over de openbare ruimte. Het was daarom geen valide indicator om het doel (schoon, heel en veilig) te meten.

** Deze indicatoren zijn met ingang van de Programmabegroting 2017 toegevoegd. De subjectieve beoordeling uit de Stads- en wijkenquête kan zo worden vergeleken met de objectieve beleidsmeting.

*** De streefwaarde van overlast neemt toe vanwege het verbod op chemische onkruidbestrijding.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 5B Openbaar water

Veranderende omstandigheden, zoals klimaatverandering en bodemdaling, vragen om een veranderende aanpak van de waterproblematiek. De maatregelen voor het waterbeheer hebben te maken met enerzijds het verminderen van wateroverlast door overvloedig hemelwater en anderzijds de verbetering van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en het bevaarbaar houden van de watergangen.

Het is onze ambitie om de beleving en het gebruik van water te verbeteren, door de recreatieve en natuurlijke waarde te versterken en het benutten en verbeteren van de hoge cultuurhistorische waarde van de watergangen in de stad. Samen met bewoners worden maatregelen genomen zoals aanleg van natuurvriendelijke oevers en de verbetering van recreatiemogelijkheden. In samenwerking met de regio wordt ernaar gestreefd om de waterrecreatiemogelijkheden (o.a. verbindingen, aanlegsteigers, toegankelijke oevers) in de regio en Leiden verder te verbeteren. Om het water aantrekkelijk te houden is beleid ontwikkeld voor alle verschillende belangen op het water: woonfunctie, bedrijvigheid (rederijen, horeca, terrassen, etc.), pleziervaart (vaste ligplaatsen en passanten) en evenementen.

Doelen en prestaties bij 5B Openbaar water

Doel	Prestatie
5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit	5B1.1 Ontwikkelen beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit
	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering
5B2 Recreatieve waarde water vergroten	5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water
	5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen
	5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen
	5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water

5B1.1 Ontwikkelen beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit

Het bestaande beleid uit de Samenwerkingsagenda Hoogheemraadschap van Rijnland - Gemeente Leiden 2014-2018, het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) en het beleid en de regelgeving van het Hoogheemraadschap van Rijnland (De Keur) vormen de basis voor het beleid en de acties rondom waterkwantiteit en waterkwaliteit. Het vGRP zal opgaan in het Integraal Waterketenplan (IWKP, zie 5B1.2). In 2018 wordt in het kader van de in ontwikkeling zijnde omgevingsvisie Leiden en het vastgestelde Programma Duurzaamheid beleid ontwikkeld om de stad ook in 2040 bestand te laten zijn tegen de effecten van klimaatverandering, zoals heviger regenbuien en hittestress. De analyse en beleid verkrijgen en ontwikkelen we met kennispartners uit Leiden (waaronder het Hoogheemraadschap van Rijnland), Nederland en Europa (INTERREG subsidie) in het SPONGE project. Hierin zijn drie pilotgebieden, het Noorderkwartier, Lakenplein en Stationsgebied uitgekozen om ervaring op te doen met klimaatadaptief inrichten. Er zal worden gewerkt aan een nieuwe samenwerkingsagenda met het Hoogheemraadschap van Rijnland voor de periode na 2018. Hierin zal onder meer de samenwerking rondom Klimaatadaptatie verder worden ingevuld, en vooral de ontwikkeling van beleid met betrekking tot innovatieve manieren van waterberging in stedelijk gebied.

5B1.2 Beheren openbaar water en riolering

Beheren Openbaar water

Het doel van regulier onderhouden van de gemeentelijke watergangen is het zorgdragen dat zowel de waterkwantiteit als de waterkwaliteit conform de "Legger" van het Waterschap geborgd is. De werkzaamheden worden conform de Flora en Faunawet verricht. De volgende activiteiten worden in 2018 verricht:

- het mechanisch renoveren van de fontein in het Plantsoen;
- het 'vissen van bladafval';
- het tweemaal per jaar verwijderen van drijfvuil (o.b.v. meldingen en preventief);
- in de maanden september, oktober en november vind de jaarlijkse "Schouw Rijnland" plaats, hierbij wordt circa 110 km watergang geschoond van vegetatie;
- het voortzetten van het "risico gestuurd vissen van bladafval". Op basis van het zogenaamde schaduwmodel (bomen) wordt geprognosticeerd welke watergangen het meeste blad te verwerken krijgen en deze worden dan als eerste onderhouden.

Het in stand houden van een gemeentelijk rioolsysteem is een wettelijke zorgplicht met als hoofddoel het duurzaam beschermen van volksgezondheid en milieu. Dit algemene doel is vertaald naar het inzamelen van afval-, hemel en grondwater. De werkzaamheden zijn gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, inspectieputten, kolken en schuiven en het bedienen en onderhouden van riool-, polder-, tunnel-

en onderbemalingsgemalen conform het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018. In 2018 wordt het IWKP(Integraal Water Keten Plan 2019-2023) als opvolging vGRP ter vaststelling aangeboden.

De volgende maatregelen worden in 2018 verricht: uitvoering rioolvervangings Tuinstadwijk Zuid; uitvoering rioolvervangings Gasthuis Noord; uitvoering levensduur verlengende maatregelen; reiniging en Inspectie circa 45km lengte aan riolering; renoveren van 11 gemalen.

Beheren Riolering

Het in stand houden van een gemeentelijk riolsysteem is een wettelijke zorgplicht met als hoofddoel het duurzaam beschermen van volksgezondheid en milieu. Dit algemene doel is vertaald naar het inzamelen van afval-, hemel en grondwater. De werkzaamheden zijn gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, inspectieputten, kolken en schuiven en het bedienen en onderhouden van riool-, polder-, tunnel- en onderbemalingsgemalen conform het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018. In 2018 wordt het IWKP(Integraal Water Keten Plan 2019-2023) als opvolging vGRP ter vaststelling aangeboden.

De volgende maatregelen worden in 2018 verricht: uitvoering rioolvervangings Tuinstadwijk Zuid; uitvoering rioolvervangings Gasthuis Noord; uitvoering levensduur verlengende maatregelen; reiniging en Inspectie circa 45km lengte aan riolering; renoveren van 11 gemalen.

5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water

In 2017 is een start gemaakt met beleid rondom de historische kwaliteit van het Leidse water. Hiertoe wordt in de eerste helft van 2018 het proces rond de Verordening Historische Havens afgerond en wordt deze verordening geïmplementeerd. Deze inspanning past in het landelijk themajaar Water waarvoor ook in Leiden de nodige inspanningen worden verricht zoals de in de zomer van 2018 geplande reünie van de Landelijke Vereniging tot Behoud van het Historisch Bedrijfsvaartuig (Sail Leiden). Ook worden de voorzieningen in de passantenhaven verbeterd. Een ander onderdeel is de mogelijke noodzaak van het treffen van verkeersmaatregelen om het soms zeer drukke verkeer op het water in goede banen te leiden, zoals ook de reeds in de in 2015 door de raad vastgestelde scenario-nota over bedrijfsvaartuigen (notitie Scenario's met betrekking tot de versterking van de bedrijvigheid op het Leidse water RV 15.0047) genoemd. In de zomer van 2017 is gestart met tellingen om te kunnen bepalen hoe druk het op het water is en of er eventuele verkeersmaatregelen nodig zijn. Er is een telsysteem voor in ieder geval drie jaar aangelegd. In 2018 wordt een opdracht voorbereid om met woonboten en oevers aan de slag te gaan, omdat er begin 2018 gewijzigde landelijke regelgeving van kracht gaat rondom woonboten.

5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen

In 2018 wordt in de Passantenhaven en de Charterhaven (langs de Zijlsingel) het jaarlijkse klein onderhoud uitgevoerd. Daarnaast vindt een nautisch evenement (Sail Leiden) plaats. Voor het overnachten in de haven in de gemeente hangengelden. Daarnaast zorgt de gemeente in de havens voor een goed functionerende douche- en toiletvoorziening. Dit wordt gedaan conform de huidige milieukundige regelgeving, en impliceert o.a. de jaarlijkse controle op legionella.

5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen

Nadat in 2107 de verordeningen bedrijfsvaartuigen en de nieuwe ligplaatsenplannen zijn vastgesteld worden de vergunningen op basis van deze verordening verleend. Ook zal in 2018 bepaald moeten worden hoe de gemeente Leiden omgaat met de verdeling van deze en andere zogenaamde 'schaarse vergunningen' in de toekomst. Uit jurisprudentie blijkt dat vergunningen die regelmatig geweigerd worden omdat er onvoldoende fysieke ruimte is niet langer voor onbepaalde tijd kunnen worden verleend. De verdeling van schaarse vergunningen dient transparant te worden vormgegeven. Dit geldt onder meer voor ligplaatsvergunningen, maar heeft ook betrekking op andere vergunningen, zoals evenementen- en marktvergunningen. In 2018 zal er op basis van input van de VNG een voorstel naar de raad komen waarin keuzes worden voorgelegd om met deze problematiek om te gaan.

5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water

In 2018 continueren we de aanpak voor beperken van overlast op het water door nauwe samenwerking met de politie en andere partners op het water. De projectmatige samenwerking in het vaarseizoen 2017 geeft inhoud en richting aan verdere samenwerking in 2018. In 2017 is de campagne 'Vaar goed & Vaar veilig' voortgezet. De kern van de boodschap wordt ook voor het vaarseizoen 2018 ingezet, Leiden heeft dan als thema "Water". Vijf BOA's zijn geschoold om handhaving op het water professioneel uit te voeren. We blijven net als in 2017 bedrijfsvaart, reders en horecaondernemers langs het water betrekken bij de reductie van overlast op het water.

Effectindicatoren bij 5B Openbaar water

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2018	2019	2020	2021	
Doel 5B2 Verbeteren waterkwaliteit						
5B2.a Percentage inwoners dat het onderhoud van watergangen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	69% (2013) 66% (2015) 66% (2017)	-	66%	-	66%	Stads- en wijkenquête

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2018	2019	2020	2021	
Doel 5B3 Recreatieve waarde water vergroten						
5B3.a Rapportcijfer door Leidenaren voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in Leiden	6,6 (2013) 7,0 (2015) 7,1 (2017)	-	7,3	-	7,3	Stads- en wijkenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 5C Openbaar groen

Leiden is een compacte stad met relatief weinig groen binnen de gemeentegrenzen. Dat hoeft het woongenot niet te beperken, als het kleinschalige groen in de stad maar van hoge kwaliteit is en de natuurlijke en recreatieve verbindingen met grotere groengebieden buiten de stad maar goed zijn. Direct rondom Leiden liggen namelijk grotere en diverse groengebieden zoals het plassenengebied, de duinen, horsten en het Groene Hart.

Met de aanleg van het Singelpark en het opknappen van bestaande parken investeert Leiden de komende jaren flink in het groen in de stad. In samenwerking met de regionale partners worden binnen het programma Leidse Ommelanden projecten ontwikkeld om het groen in het ommeland van de stad beter bereikbaar en van hogere kwaliteit te maken. Hierdoor wordt het aantrekkelijker en gemakkelijker voor de burger gemaakt om de natuur buiten de stadsranden te beleven. Om dit te stimuleren worden binnen de stad groene recreatieve routes aangelegd die de aansluiting vormen tussen ommelanden en het Singelpark. Naast een goede kwaliteit van het groen zelf, is het van belang dat deze groenstructuren bekend zijn, gewaardeerd worden en goed gebruikt worden door de inwoners van Leiden.

De bomenverordening 2015 en Groene Kaart 2016 zijn vastgesteld na een participatietraject met belanghebbenden. De nieuwe Bomenverordening biedt een betere bescherming aan belangrijke en beschermenswaardige houtopstanden in de stad ten opzichte van de voorgaande bomenverordening.

Bewonersparticipatie wordt steeds belangrijker voor het groen in de stad. In de participatie heeft de gemeente een belangrijke rol in het afstemmen van vraag en aanbod, belangengroepen met elkaar in contact brengen, waar mogelijk initiatieven faciliteren, concrete mogelijkheden bieden om onderling kennis en diensten uit te wisselen, convenanten afsluiten, vergroeningsprojecten.

Er wordt als uitwerking van de structuurvisie 2025 structureel geïnvesteerd in de groenstructuren die er zijn, met name in de parken en de samenhang tussen de groengebieden. Kwaliteitsverbetering en een kwaliteitsslag van het groenbeheer krijgen daarbij de volle aandacht. Het is onze ambitie om het groen in de stad te behouden en, waar mogelijk, te versterken. Dit met aandacht voor biodiversiteit – conform de duurzaamheidsambities van de gemeente Leiden. We willen dit realiseren met gebruik van bestaande middelen, door prioriteiten te stellen en door een gerichte inzet van het beschikbare budget. Het groene en recreatieve karakter van de Oostvlietpolder wordt versterkt volgens het door de gemeenteraad vastgestelde Toetsingskader Oostvlietpolder. Speerpunten van gemeentebestuur zijn de aanleg van een recreatieve verbinding tussen recreatiegebied Vlietland, de Oostvlietpolder en polderpark Cronesteyn en een zo duurzaam mogelijke inpassing van de RijnlandRoute.

Doelen en prestaties bij 5C Openbaar groen

Doel	Prestatie
5C1 Behoud van de kwaliteit van het openbaar groen	5C1.1 Doorontwikkelen beleid groen
	5C1.2 Renoveren en herinrichten parken
	5C1.3 Beheren openbaar groen
	5C1.4 Behandelen kapvergunningen
5C2 Verbeteren kwaliteit en vergroten recreatieve waarde openbaar groen	5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn en biodiversiteit
	5C2.2 Opvang zwerfdieren
	5C2.3 Ontwikkelen en uitvoeren beleid regionaal groen
	5C2.4 Uitvoeren ontwikkelplan Oostvlietpolder
	5C2.5 Aanleggen Singelpark

5C1.1 Doorontwikkelen beleid groen

In 2018 wordt gewerkt aan de omgevingsvisie. Groen is daarin samen met andere programma's een onmisbaar ingrediënt. Binnen dit traject worden de nota verbinden en versterken van groen, het uitvoeringsplan Groene Hoofdstructuur en diverse pilots en programma's geëvalueerd en samengebracht in een groene agenda voor Leiden. Groen is een belangrijke vestigingsfactor die een stad aantrekkelijk maakt en biedt een oplossing bij belangrijke opgaven als klimaatadaptatie, biodiversiteit en welzijn en gezondheid. Het is van belang deze kwaliteiten te bewaren, te vernieuwen en te versterken. Groen heeft een divers karakter en voegt op verschillende schaalniveaus betekenis voor de stad toe. Door deze kwaliteiten en niveaus onderling te combineren en te verbinden ontstaat een robuust raamwerk.

De duurzaamheidsambities van Leiden zetten in op een groenere stad en op een hogere biodiversiteitswaarde van het bestaande en nieuwe groen in de stad. Om een hoogwaardig groene stad te realiseren worden op basis van een ecologische knelpuntenanalyse reststukjes omgevormd naar aantrekkelijke onderdelen van de openbare ruimte, waarbij de verbetering van de biodiversiteit leidend is. Het uitvoeringsplan voor de verbetering van de groene hoofdstructuur wordt in gang gezet na vaststelling in het college. Hierin zijn de maatregelen opgenomen om de hoofdstructuur in de stad robuust en kwalitatief hoogwaardig te maken, conform de ambities uit in de Nota "Versterken en verbinden van Groen in Leiden (2013)". Het uitvoeringsplan loopt van 2017-2025. Met name de groene hoofdstructuur in de stad en de verbindingen met de omgeving zijn belangrijk.

5C1.2 Renoveren en herinrichten parken

De gemeente Leiden heeft binnen haar grenzen verscheidene stadsparken en groenplekken. Het doel is om de parken in goede conditie te houden door deze ongeveer eens in de 25 jaar te renoveren. Daarmee wordt een park weer toekomstbestendig en beantwoordt weer aan de veranderende behoeften van gebruikers. Het investeringsplan volgt een meerjarenplanning. Deze planning is gebaseerd op de "afschrijving" of slijtage van een park; de looptijd van het beheerplan (25 jaar); de Structuurvisie tot 2025 en het Structuurplan Groen (2013); en de dynamiek in de omgeving, zoals wijkvisies, bouwplannen of burgerinitiatieven. De planning van het groot onderhoud is maatwerk en er is flexibiliteit nodig om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. In 2018 wordt het gerenoveerde Van der Werfpark in gebruik genomen en wordt de uitvoering opgestart van de Bernhardkade in combinatie met het SPONGE project. De herinrichting en renovatie van de Korte Vlietzone wordt versterkt in combinatie met het toevoegen van verblijfskwaliteit aan het park. Voorts worden de speelplekken en recreatieve mogelijkheden van park Kweeklust verbeterd. In 2018 wordt de uitvoering afgerond van het Morspark en het kaderbesluit 'Groen in de Zeeheldenbuurt'. Het gaat om: de Ommetjes in de Zeeheldenbuurt, het vergroenen en verbeteren van de openbare ruimte en de herontwikkeling van park Zeeheldenbuurt en Bontekoe. Voor de Uhlenbeckkade, Bos van Bosman, het Blekerspark en de Jan van Houtkade wordt de planvorming en gedeeltelijk de uitvoering opgestart.

5C1.3 Beheren openbaar groen

In 2018 wordt voor groen ingezet op vergroting van participatie bij de inrichting en beheer als onderdeel van de uitwerking van de visie op openbare ruimte. De "basis inrichting openbare ruimte" is hierbij een uitgangspunt. Daarnaast wordt nadrukkelijk gezocht naar locaties die vergroend kunnen worden. Bijvoorbeeld stukken verharding die niet tot nauwelijks betreden worden of stenige speelplekken die een groenere inrichting krijgen wanneer deze aan vervanging toe zijn. Ook in 2018 werken wij verder aan het verbeteren van de biodiversiteit. Uit het uitvoeringsplan groene hoofdstructuur volgen diverse locaties die omgevormd zullen worden in een meer bijenvriendelijke inrichting. Op deze locaties en andere locaties wordt ook een meer bijenvriendelijke wijze van beheer toegepast. In 2017 is op verschillende plekken in de stad gestart met het zogenaamde sinusbeheer. Met sinusbeheer wordt elke keer in wisselende patronen (sinussen) gemaaid. Hierdoor ontstaat er een maximum aan variatie, met delen die jaarrond of zelfs meerdere jaren overstaan tot en met delen die tot drie of zelfs vier keer toe per seizoen worden gemaaid. Zo is er op elk moment van het jaar voor insectensoorten wat wils, van nectarplanten tot overwinteringsplekken. In 2018 wordt onderzocht of er nog meer plekken geschikt zijn om deze vorm van beheer toe te passen. Op plekken waar bij vriendelijke gebieden zijn ingericht of beheerd worden zullen bijenpalen geplaatst worden. Deze palen zijn vervaardigd van hout wat vrijkomt uit beheerkapsituaties (dode, zieke bomen of stormschade).

5C1.4 Behandelen kapvergunningen

Het stedelijk groen is waardevol en het bestaande bomenbestand wordt gezien als ruimtelijke kwaliteit. Bij ruimtelijke ingrepen wordt vanaf de initiatieffase al zorgvuldig gekeken hoe bomen behouden kunnen blijven. Daarnaast vindt in een vroeg stadium vooroverleg plaats tussen de verschillende betrokken afdelingen over een op handen zijnde kapvergunningaanvraag. Pas in het uiterste geval wordt tot kap over gegaan. Bij ruimtelijke ingrepen door de gemeente zelf wordt toezicht gehouden op het behoud en eventuele kap van bomen, illegaal kappen en verleende kapvergunningen.

5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn en biodiversiteit

De evaluatie van de Nota Dierenwelzijn heeft uitgewezen dat gestelde doelen en voorgestelde afspraken uit de nota zijn uitgevoerd. Veranderingen in de wetgeving met betrekking tot dierenwelzijn in de toekomst worden signaleerd en waar nodig zal actie worden ondernomen. Gemeente Leiden heeft samen met de gemeenten Alkmaar en Haarlem een ontheffing ontvangen voor het doen van onderzoek naar het beperken van meeuwenoverlast. Volgens het plan van aanpak 'beheer meeuwenoverlast' zijn in 2017 op ongeveer 200 adressen eieren gewisseld. Deze pilot zal in 2018 worden geëvalueerd en uitgebreid. In het kader van de Omgevingsvisie wordt de biodiversiteit van het Hart van Holland gebied in beeld gebracht en wordt bekeken wat de (unieke) waarde hiervan is. Begin 2018 worden de resultaten bekend van de regionale studie van Naturalis, Alterra en Fabric. In dit onderzoek worden aanbevelingen gedaan voor het versterken van de biodiversiteit in de Leidse regio voor 2040. De studie positioneert de biodiversiteitsopgaven ten opzichte van andere belangen in de regio en kan worden uitgewerkt in een ecologisch netwerk op stedelijk niveau.

In 2015 zijn de Duurzaamheidsambities 2030 en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 vastgesteld. Biodiversiteit is een van de 6 thema's waarbij de volgende drie doelstellingen zijn vastgesteld:

1. Uitbreiding en verbinding groen voor biodiversiteit en recreatie;
2. Bewoners vergroenen mee;
3. Biodiversiteit als uitgangspunt.

In het Werkplan Duurzaamheid 2016-2020 zijn de doelstellingen vertaald naar concrete maatregelen. Naast lopende projecten als het Singelpark, vergroening van de Oostvlietpolder, Leidse ommelanden en de aanleg van groene recreatieve routes wordt het ecologisch netwerk van Leiden in beeld gebracht en worden waar mogelijk knelpunten aangepakt in de inrichting en het beheer.

Er zijn veel stakeholders in de stad die een bijdrage leveren aan de biodiversiteit. Groencollectieven als het Zoete Land, schooltuinen en stadswijngaard Matilo, dragen voor een groot deel bij aan de biodiversiteit van de stad. Naast de openbare groengebieden leveren particuliere groengebieden, zoals begraafplaatsen, volkstuinten en stadstuinen zoals de Hortus een bijdrage aan de biodiversiteit. Naar verwachting zal Naturalis een publieke biodiversiteitstuin openen.

Het Stadsnatuurmeetnet is een monitoringsinstrument voor de flora en fauna in Leiden. De informatie is beschikbaar in tabelvorm en op de kaart (Natuurinleiden.nl). De gemeente Leiden bewaakt de samenhang in deze structuur en bouwt na het terugbrengen van het aantal beschermde soorten in de Wet Natuurbescherming actief aan het leefgebied van flora en fauna. Een goed voorbeeld hiervan is het bijenlandschap, waarbij het groenbeheer speelt een belangrijke rol bij de instandhouding van de biodiversiteit.

5C2.2 Opvang zwerfdieren

Stichting Dierentehuizen Leiden en omstreken verzorgt de opvang, bewaren en overdracht van de zwerfdieren voor de gemeenten Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude. Deze opvangactiviteit is een wettelijke verplichting voor de gemeente. De gemeenten dragen bij aan de kosten van de zwerfdieren voor maximaal 14 dagen. Na 14 dagen worden de dieren aan het asiel in eigendom overgedragen.

5C2.3 Ontwikkelen en uitvoeren beleid regionaal groen

Het regionaal groenbeleid richt zich in 2018 op de uitvoering van het programma Leidse Ommelanden. Dit groenprogramma loopt van 2015 tot en met 2020. Het programma realiseert een netwerk aan groene routes vanaf het Singelpark langs aantrekkelijke en bijzondere plekken in de ommelanden. Economische, historische en ecologische functies worden gecombineerd en eigentijdse behoeften worden vervuld terwijl tegelijkertijd wordt bijgedragen aan de kwaliteiten van het landschap. De gemeenten Leiden, Leiderdorp, Kaag en Braassem, Teylingen, Oegstgeest, Katwijk, Voorschoten en Zoeterwoude voeren gezamenlijk met de Provincie Zuid-Holland het programma uit en maken daarbij gebruik van elkaars expertise.

In 2018 worden in Leiden de volgende prestaties voorzien:

- afronden en openstelling van het netwerk van bewegwijzering van de recreatieve fietsroutes;
- nieuwe toevoegingen aan het recreatieve netwerk richting de kust in samenwerking met de gemeenten Voorschoten, Wassenaar en Katwijk;
- in gebruikname van het bewegwijzerde provinciale wandelnetwerk;
- afronding planvorming Oostvlietpolder fase 3.

In 2018 worden in de ommelanden de volgende prestaties voorzien:

- meetsysteem voor het monitoren van de regionale biodiversiteit op specifieke locaties;
- fysieke herinrichting van Klinkenbergerplas (Oegstgeest), dit was gepland voor 2017, de deadline zal ondanks de juridische procedures naar verwachting alsnog in 2018 plaatsvinden;
- fysieke herinrichting van de Kagerzoom (Teylingen);
- start planvorming Valkenburgsemeer (Katwijk);
- start herinrichting Ghoybos (Kaag en Braassem);
- aanleg van nieuwe fietspaden en extra natuur in de Boterhuispolder (Teylingen).

5C2.4 Uitvoeren ontwikkelplan Oostvlietpolder

De Oostvlietpolder wordt conform het door de raad vastgestelde Toetsingskader Oostvlietpolder ontwikkeld tot een duurzaam groen gebied met meer recreatiemogelijkheden. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de door de gemeente aangestelde gebiedsbeheerder het Zuid Hollands Landschap (ZHL). In 2017 is de 2e fase van natuur- en recreatiegebied 't Vogelhoff in gebruik genomen. Onderzocht wordt of nieuwe beheerafspraken gemaakt dienen te worden ten gevolge van de wijzigingen in grondposities in fase 2. Afhankelijk van de verkenning naar haalbaarheid en de gewenste ontwikkelrichting in 2017 wordt in 2018 gestart met de planvorming van fase 3. Deze bestaat in ieder geval uit het completeren van de ecologische zone en de verlenging van het bestaande fietspad van het Vogelhoff naar de Europaweg .

5C2.5 Aanleggen Singelpark

De gemeenteraad heeft in 2013 het kaderbesluit Singelpark vastgesteld: een ambitieus project om een aaneengesloten groene singelrand rondom de binnenstad van Leiden te realiseren. Een park van en voor

de bewoners, een groene omlijsting van de historische binnenstad, een park waar Leiden zich nog meer mee op de kaart zet. Bij de vaststelling van het Kaderbesluit Singelpark is door de raad een prioritering van 11 deelgebieden en onderdelen vastgesteld en is de opdracht gegeven om deze verder uit te werken tot definitieve ontwerpen. Deze worden onder de vlag van het Singelpark afzonderlijk uitgewerkt en in uitvoeringsbesluiten aan de raad voorgelegd:

1. Morspoort & Park de Put;
2. Begraafplaats Groenesteeg
3. Singelroute met o.a. routeaanduiding / routemarkering / entrees / informatieverschaffing;
4. Inrichting openbare ruimte Lammermarkt;
5. Nuon-gebied (Energiepark);
6. Brugverbindingen t.b.v. de aaneengesloten singelrand;
7. Blekerspark;
8. Ankerpark;
9. Katoenpark (als onderdeel van Lakenpark);
10. Verbinding Singelpark- Hortus botanicus.
11. Arsenaalplein;

De deelprojecten 1 t/m 4 zijn per eind 2017 gerealiseerd. Voor de deelprojecten 5 en 6 zijn in 2016 uitvoeringsbesluiten vastgesteld. De uitvoering vindt plaats in 2017/2018. Voor deelproject 5 is het onderdeel Vastgoed Energiepark & Scheltemacomplex (Watergasfabriek) te vinden onder *Prestatie 6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)*. Voor de deelprojecten 7 t/m 10 worden volgens planning eind 2017 / begin 2018 uitvoeringsbesluiten vastgesteld. De projecten worden uitgevoerd in 2018. Deelproject 11 staat 'on hold' in afwachting van planvorming Humanities Campus.

Effectindicatoren bij 5C Openbaar groen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2018	2019	2020	2021	
Doel 5C1 Behoud en verbetering van de kwaliteit van het openbaar groen						
5C1.a Percentage inwoners dat het onderhoud van groen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt *	74% (2013) 72% (2015) 73% (2017)	-	73%	-	73%	Stads- en wijkenquête
Doel 5C2 Recreative waarde groen vergroten						
5C2.a Rapportcijfer door Leidenaren voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in de omgeving van Leiden	7,3 (2013) 7,6 (2015) 7,7 (2017)	-	7,7	-	7,7	Stads- en wijkenquête

* Deze indicator wordt ten opzichte van de vorige begroting op een andere manier gepresenteerd. Zo geeft de indicator beter weer wat aan de inwoners in de Stads- en wijkenquête is gevraagd.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Beleidsterrein 5D Duurzaamheid

Zoals in de inleiding van programma 5 is aangegeven, wordt met een ambitieuze Duurzaamheidsagenda 2016-2020 geïnvesteerd in duurzaamheid met als doel om te zorgen dat de stad ook in de toekomst een goede omgevingskwaliteit houdt. Leiden neemt zo haar verantwoordelijkheid aangaande het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen, het in stand houden en verbeteren van biodiversiteit, het klimaatbestendig maken van de leefomgeving en het bevorderen van de circulaire economie. In 2018 zet de gemeente zich verder in om burgers, bedrijven en instellingen te helpen met en te overtuigen van het nut en de kansen van verduurzaming. Daarnaast neemt de gemeente haar verantwoordelijkheid door het verduurzamen van de eigen organisatie en gemeentelijke werkzaamheden.

In de paragraaf 'Bijzonder programma Duurzaamheid' in deze Programmabegroting wordt dit nader toegelicht.

Doelen en prestaties bij 5D Duurzaamheid

Doel	Prestatie
5D1 Leiden duurzame stad	5D1.1 Ontwikkelen duurzaamheidsbeleid
	5D1.2 Uitvoeren geluidsanering
	5D1.3 Uitvoeren bodemsanering
	5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid

5D1.1 Ontwikkelen duurzaamheidsbeleid

Eind 2015 heeft de gemeenteraad de Duurzaamheidsambities Leiden 2030 en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 vastgesteld. Leiden heeft de consequenties van het Klimaatakkoord van Parijs, Energieakkoord en andere (inter)nationale afspraken vertaald naar de eigen gemeente en wil als kennisstad voorop lopen op het gebied van innovatie en duurzaamheid. Dit duurzaamheidsbeleid is na actieve participatie van burgers, bedrijven en organisaties uit de stad tot stand gekomen. Met de vaststelling van de Duurzaamheidsambities 2030 en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 is het gemeentelijk beleid voor de komende jaren neergezet. De focus van het Programma Duurzaamheid, zoals beschreven in de paragraaf 'Bijzonder programma Duurzaamheid', ligt op de uitvoering van maatregelen en het boeken van resultaten.

5D1.2 Uitvoeren geluidsanering

Ter vergroting van de leefbaarheid op de verkeersknelpunten moet de geluidsoverlast worden teruggedrongen. Dit vraagt onder meer om fysieke maatregelen aan woningen die door het verkeerslawaaï een te hoge geluidsbelasting hebben. Het middel hiervoor is gevelsanering.

Leiden heeft zich verplicht om 760 woningen, die op de zgn. A-lijst staan, in 2020 te hebben gesaneerd. Daarnaast kunnen ook andere woningen voor sanering in aanmerking komen indien blijkt dat de geluidbelasting door wegverkeer te hoog is. Een groot gedeelte van de zgn. A-lijst woningen is gesaneerd. De overblijvende A-lijst woningen bevinden zich veelal tussen andere saneringswoningen en worden projectgewijs meegenomen. De projectbegeleiding van de sanering vindt plaats door de Omgevingsdienst West-Holland. De behoefte aan geluidsanering is mede afhankelijk van de planvorming met betrekking tot grote infrastructurele projecten. Immers, als de verkeerscirculatie wijzigt, verandert ook de geluidsbelasting. Door de sanering af te stemmen op de uitvoering van de grote infrastructurele projecten wordt voorkomen dat onnodige maatregelen worden genomen, dan wel dat er maatregelen worden genomen die niet afdoende zijn. In 2018 wordt het saneringsprogramma voortgezet met projecten die in eerdere jaren zijn opgestart. Daarnaast wordt naar verwachting ook gestart met deelproject 2 van de Centrumroute (Hooigracht). Daarvoor zal subsidie worden aangevraagd. Indien daar geen subsidiemiddelen voor beschikbaar komen (de huidige subsidieregeling loopt per 31 december 2017 af) dan zal een beroep gedaan worden op de nog ter beschikking zijnde middelen uit het Investeringskrediet ISV en of de Reserve ISV.

5D1.3 Uitvoeren bodemsanering

In de gemeente Leiden vindt de aanpak van bodemverontreiniging plaats via twee sporen. Enerzijds wordt zoveel mogelijk gesaneerd in samenloop met bouw- of herinrichtingsplannen. Daarmee wordt de omgevingskwaliteit integraal verbeterd. Anderzijds worden locaties aangepakt op grond van milieuhygiënische urgentie (spoed-locaties). De Omgevingsdienst voert de taak bodemsanering voor de gemeente uit. Het uitvoeringsprogramma wordt in overleg met de gemeente opgesteld en vormt een onderdeel van het "Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond 2016-2020".

5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid

In de paragraaf 'Bijzonder programma Duurzaamheid' in deze Programmabegroting wordt de uitvoering inclusief beleidsmaatregelen omschreven.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Omgevingsdienst West-Holland

Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.

Effectindicatoren bij 5D Duurzaamheid

De effectindicatoren zijn opgenomen in het paragraaf 3.2.15 Bijzonder programma Duurzaamheid.

Kaderstellende beleidsstukken

- RV 17.0042 Kaderbesluit Morsstraat/Hoge Woerd/Kaardesteeg
- RV 17.0039 Zienswijze Begroting 2018 en Meerjarenraming 2019-2021 Omgevingsdienst West-Holland
- RV 17.0022 10e wijziging van de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 16.0129 Aanvullend krediet voor verbetering kwaliteit openbare ruimte Leiden Noord in het kader van ISV3
- RV 16.0127 Verordening tot wijziging van de 'Verordening Duurzaamheidslening' en tot wijziging van de 'Stimuleringslening verduurzaming scholen'
- RV 16.0125 Voorbereidingsbesluit Haarlemmertrekvaart
- RV 16.0119 Verordening op de heffing en invordering van leges 2017
- RV 16.0117 Uitvoeringsbesluit bruggen Singelpark
- RV 16.0116 Verordening op de heffing en invordering van binnenhavengeld 2017
- RV 16.0114 Verordening op de heffing en invordering van precariobelasting 2017
- RV 16.0113 Verordening op de heffing en invordering van rioolheffing 2017
- RV 16.0112 Verordening op de heffing en invordering van afvalstoffenheffing 2017
- RV 16.0102 Uitvoeringsbesluit Morspark
- RV 16.0090 Uitkomsten van het locatieonderzoek naar een activiteiten- en ontmoetingsplek en de positie van de speeltuin in de Zeeheldenbuurt
- RV 16.0088 Bestemmingsplan Oostvlietpolder 2016
- RV 16.0086 Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond 2016-2020
- RV 16.0078 Openbare ruimte projecten Binnenstad Leiden
- RV 16.0075 Toetreding gemeente Voorschoten tot Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 16.0073 Wijziging plankaart Trekvlief op Ligplaatsenplan Bedrijfsvaartuigen 2009
- RV 16.0062 Beveiligd baggeren van de Rijn rondom de Vinkbrug
- RV 16.0051 Krediet aanvraag Herstel Jan van Houtbrug
- RV 16.0040 Uitvoeringsbesluit Herinrichting Centrumroute, tracédeel Jan van Hout
- RV 16.0032 Verordening tot wijziging van de Verordening Duurzaamheidslening 2015-2018
- RV 16.0030 Duurzaamheidsagenda 2016-2020: Stimuleringslening Verduurzaming scholen gemeente Leiden 2016/2017
- RV 16.0029 Duurzaamheidsagenda 2016-2020: Subsidieverordening groene daken Leiden 2016/2017
- RV 16.0025 Wijzigingen Welstandsnota 2014 vanwege besluit Gevelreclame c.a. en welstandsregels voor bouwwerken op horecaterrassen.
- RV 16.0022 Uitvoeringsbesluit Herinrichting openbare ruimte Lammermarkt en Nieuwe Beestenmarkt en vernieuwen Valkbrug
- RV 16.0019 Kaderbesluit herinrichting Haarlemmerstraat
- RV 16.0009 7e Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Holland Rijnland
- RV 16.0004 Illuminatieplan Verleiden met Licht 2016
- RV 15.0144 Aanbevelingen Rapport Rekenkamercommissie 'Rekenen voor Duurzaam Leiden'
- RV 15.0136 Vaststellen bebouwde kom Boswet
- RV 15.0134 Uitvoeringsbesluit Singelpark/deelproject Energiepark
- RV 15.0133 Uitvoeringsbesluit Singelpark/deelproject Singelparkroute
- RV 15.0114 Subsidieverordening Duurzaamheidsfonds 2015-2018, Verordening Duurzaamheidslening 2015-2018 en afdoen motie VOD M1 'Investeren in thuis II' van 30 april 2015
- RV 15.0112 Verklaring van geen bedenkingen omgevingsvergunningen bijstellen Oostvlietpolder
- RV 15.0109 Modellenboek Gevelreclame en Uitstallingen Binnenstad Leiden
- RV 15.0108 Ruimte voor de stad: Richtinggevende kaders Visie Openbare Ruimte
- RV 15.0103 Bomenverordening Leiden 2015
- RV 15.0106 Verordening uitsluitend recht inzameling wit- en bruingoed en huisraad en beheer door de gemeente verwijderde fietsen 2016
- RV 15.0105 Vaststelling ambitiedocument Leiden Duurzaam 2030 en Duurzaamheidsagenda 2016-2020
- RV 15.0100 9e wijziging van de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 15.0095 Vaststellen van de Algemene Plaatselijke Verordening 2015
- RV 15.0075 Uitvoeringsbesluit Singelpark/ deelproject herinrichting Morspoortplein en Park de Put
- RV 15.0070 Vaststellen Beeldkwaliteitsplan Stationsgebied
- RV 15.0050 Uitvoeringsbesluit Stad- landverbindingen, onderdeel van Programma Leidse Ommelanden
- RV 15.0047 Scenario's met betrekking tot de versterking van de bedrijvigheid op het Leidse water
- RV 15.0046 Besluit uitwerking uitvoeringsprogramma Zeeheldenbuurt
- RV 15.0044 Kringloopbedrijf het Warenhuis
- RV 15.0038 Verordening uitsluitend recht opvang en in bewaring gegeven dieren
- RV 15.0036 Toetreding gemeente Katwijk tot Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 15.0033 Kaders wijkaanpak en Deelverordening Subsidiëring Wijkinitiatieven
- RV 15.0027 Riolverordening Buitenriolerings Leiden 2015

- RV 15.0022 Vaststelling (na inspraak) Bodembeheernota
- RV 15.0016 Kaderbesluit Herinrichting openbare ruimte Lammermarkt en Nieuwe Beestenmarkt en vernieuwen Valkbrug
- RV 15.0014 Uitvoeringsbesluit Leeuwenhoekpark
- RV 15.0013 Duurzaamheidsagenda 2015
- RV 14.0130 8ste wijziging gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 14.0100 Uitvoeringsbesluit herinrichting Betaplein fase 1
- RV 14.0098 Renovatie Staatsspoorbrug
- RV 14.0053 Uitbreiding van het evenementenbeleid met het vergroten van locatie 3: het water van de Nieuwe Rijn, ten behoeve van de jaarlijkse ijsbaan en Kerstmarkt (inspraak verwerkt)
- RV 14.0036 Uitvoeringsbesluit 2e fase aanleg groen en recreatieve voorzieningen Oostvlietpolder
- RV 14.0017 Kaderbesluit herinrichting Bètaplein
- RV 14.0013 Beschikbaar stellen krediet realisatie groene daken
- RV 13.0146 Beleidsplan openbare verlichting 2013
- RV 13.0145 Uitvoeringsbesluit Kwaliteitsverbetering Breestraat
- RV 13.0144 Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018
- RV 13.0143 Bestemmingsplan Oostvlietpolder
- RV 13.0098 Kaderbesluit Singelpark
- RV 13.0097 Toetreding Noordwijk tot ODWH 7e wijziging
- RV 13.0094 Uitvoeringsbeleid duurzaamheid fonds 2 lokale initiatieven
- RV 13.0093 Vaststellen Subsidieverordening Duurzaamheidsfonds en Verordening Duurzaamheidslening en uitvoeringsbesluit Duurzaamheidsfonds 1- Investeren in thuis
- RV 13.0087 Kaderbesluit aanpak wateroverlast Oude Kooi
- RV 13.0079 Beleidskader wijkmanagement
- RV 13.0068 Toetsingskader Oostvlietpolder
- RV 13.0067 Voorbereidingsbesluit Groene recreatieve routes
- RV 13.0030 Ruimtelijke Investeringsagenda
- RV 13.0028 Vaststellen kaderstellend afvalbeleid
- RV 13.0006 Kaderbesluit 'Kwaliteitsverbetering Breestraat'
- RV 13.0005 Plan verbetering openbare ruimte Leiden Noord in kader van ISV3
- RV 12.0142 Beleidskader kapitaalgoederen openbare ruimte
- RV 12.0141 Beheerplannen kapitaalgoederen
- RV 12.0094 Nota Dierenwelzijn
- RV 12.0090 Ondergrondse Containers voor de inzameling van huishoudelijk restafval in de Binnenstad
- RV12.0041 Uitvoeringsbesluit saneren deelgebied A voormalig gasfabriekterrein
- RV12.0036 Uitvoeringsbesluit Herinrichting openbare ruimte Haagwegkwartier Noord
- RV 11.0129 Visie Leidse singels: het langste park van Nederland
- RV 11.0117 Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 (inspraak verwerkt)
- RV 11.0097 Telecommunicatieverordening
- RV11.0096 Leidingenverordening2
- RV 11.0073 Kaderstellend beleid buitenreclame
- RV 11.0064 Uitbreiding en herinrichting begraafplaats Rhijnhof
- RV 10.0046 Vaststellen ligplaatsen pleziervaartuigen 2010 inspraak verwerkt
- RV 10.0017 Vaststellen verordening op de bedrijfsvaartuigen
- RV 10.0016 Vaststellen verordening woonschepen
- RV 09.0130 Structuurvisie 2025 inspraak verwerkt
- RV 09.0050 Programma Binnenstad, inspraak verwerkt
- RV 09.0042 Uitvoeringsbesluit Ontwikkelingskader Archeologisch park Matilo
- RV 09.0030 Ligplaatsen bedrijfsvaartuigen 2009, inspraak verwerkt
- RV 08.0116 Werkwijze 'Fiets fout = fiets weg'
- RV 08.0060 Afvalstoffenverordening 2008
- RV 07.0150 Waterplan

Programmakosten

Omgevingskwaliteit bedragen x € 1.000,-		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
					2019	2020	2021
Verharde openbare ruimte	Lasten	45.842	36.867	35.823	37.201	37.496	37.799
	Baten	-18.313	-15.171	-16.302	-16.578	-16.649	-16.649
Saldo		27.528	21.696	19.521	20.622	20.848	21.151
Openbaar water	Lasten	7.632	7.646	7.738	7.851	7.969	7.745
	Baten	-6.558	-6.602	-6.892	-6.994	-7.026	-7.026
Saldo		1.074	1.043	845	857	943	720
Openbaar groen	Lasten	7.628	7.805	7.174	7.432	7.483	7.547
	Baten	-1.061	0	-89	-89	-89	-89
Saldo		6.567	7.805	7.085	7.343	7.394	7.458
Duurzaamheid	Lasten	6.797	8.232	5.490	5.434	5.384	3.820
	Baten	-901	-3	-28	-28	-28	-28
Saldo		5.895	8.229	5.462	5.406	5.356	3.792
Programma	Lasten	67.899	60.550	56.225	57.918	58.333	56.912
	Baten	-26.834	-21.776	-23.312	-23.690	-23.792	-23.792
Saldo van baten en lasten		41.065	38.773	32.913	34.228	34.541	33.120
Reserves	Toevoeging	1.010	643	283	146	108	108
	Onttrekking	-20.239	-8.879	-1.884	-1.172	-1.122	0
Mutaties reserves		-19.228	-8.236	-1.601	-1.026	-1.015	108
Resultaat		21.837	30.537	31.313	33.202	33.526	33.228

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2018-2021. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein 5A Verharde openbare ruimte

De daling van de lasten wordt veroorzaakt doordat in 2017 eenmalig bijdragen aan investeringen begroot staan voor een bedrag van € 877.000 die eveneens eenmalig zijn onttrokken aan een reserve, namelijk een bijdrage van € 717.000 aan de projecten van Binnenste Beter en € 160.000 voor Ruimte voor de Stad.

In 2017 zijn eenmalige budgetten beschikbaar gekomen die bij bestemmingsvoorstel jaarrekening 2016 of decemberwijziging 2016 zijn doorgeschoven naar 2017, namelijk voor inspectie bruggen (€ 75.000), kadernota kwaliteit openbare ruimte (€ 244.282) en aanlichten van monumentale panden (€ 100.000).

Ook zijn in 2017 eenmalig gelden beschikbaar gesteld voor intelligente ophaalroutes en klachtafhandeling ad € 100.000 en voor intensivering handhaving van de openbare ruimte € 62.500.

Door besluitvorming over de beheerplannen openbare ruimte 2017-2021 is het budget voor dit beleidsterrein in 2017 structureel verhoogd, maar in de jaren daarna zijn er fluctuaties in de beheerbudgetten conform de vastgestelde beheerplannen. Voor 2018 bedraagt dit een verlaging van € 118.000 voor dit beleidsterrein.

Een verhoging van de lasten met € 138.000 is voor een bedrag van € 66.000 het gevolg van het beschikbaar stellen van middelen voor Ruimte voor de Stad vanuit de reserve programma Binnenstad, € 9.000 voor beheergelden SPODO Kanaalweg, € 63.000 vanwege de extra inzamelkosten van huishoudelijk afval als gevolg van de mutatie in de woningvoorraad (inzameladressen) voor afvalinzameling.

Een verlaging van het budget betreft de Kadernota kwaliteit openbare ruimte voor € 300.000 vanwege de baggeropgave Oostvlietpolder (zie 1ste bestuursrapportage 2017) omdat in 2015 de bagger uit het depot voor de parkeergarage Lammermarkt 'geklapt' is en weggespoeld is naar verschillende watergangen van de Oostvlietpolder en € 70.000 voor een update van het Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte wat door veranderingen in de wet en regelgeving noodzakelijk was.

Voor de baten geldt een verhoging van € 253.000 ten opzichte van 2017, omdat door toename van het aantal woningen en niet-woningen op basis van de bouwmonitor woningen en nietwoningen de opbrengsten toenemen voor de afvalstoffenheffing.

Beleidsterrein 5B Openbaar water

De toename van de lasten wordt veroorzaakt doordat in 2017 de verdeling van het budget voor € 25.000 meer beschikbaar is gesteld voor de kosten die samenhangen met de overdracht van het beheer van stedelijk water aan het Hoogheemraadschap.

Voor de baten geldt een verhoging van € 79.000 ten opzichte van 2017, omdat door toename van het aantal woningen en niet-woningen op basis van de bouwmonitor woningen en niet-woningen de opbrengsten toenemen voor de rioolheffing.

Beleidsterrein 5C Openbaar Groen

De daling van de lasten wordt veroorzaakt doordat in 2017 eenmalig bijdragen aan investeringen begroot staan voor een bedrag van € 707.000 die eveneens eenmalig zijn onttrokken aan een reserve, zoals bijdragen aan de projecten groenpromotie, Singelpark en overige groenvoorzieningen.

In 2017 zijn eenmalige budgetten beschikbaar gekomen die bij bestemmingsvoorstel jaarrekening 2016 en decemberwijziging 2016 zijn doorgeschoven naar 2017 voor programmamanagement en overkoepelende taken LOL (Leidse Ommelanden) van € 76.000

Daarnaast wordt een toename van de lasten veroorzaakt door extra beheergelden voor Singelpark € 150.000 en beplanting Lammermarkt € 7.000.

Ook zijn in 2017 eenmalig gelden beschikbaar gesteld voor groenpromotie € 237.000, voor JOGG pad € 25.000 en planvorming park Korte Vliet € 50.000.

Een verlaging van de lasten met € 30.000 is het gevolg van het invullen van de taakstelling door middel van de Visie op de Openbare Ruimte door het omvormen van de groenvakken in de openbare ruimte.

Beleidsterrein 5D Duurzaamheid

De daling van de lasten wordt veroorzaakt doordat in 2016 eenmalig bijdragen aan investeringen begroot staan voor een bedrag van € 2,97 miljoen die eveneens eenmalig zijn onttrokken aan een reserve, zoals bijdragen aan de projecten milieubeheer en duurzaamheidsfondsen.

Reserves

Reserves programma 5 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Reserve asbestsanering (P5)	Toevoeging	282	282	106	106	106	106
	Onttrekking	-176	-176	0	0	0	0
Saldo		106	106	106	106	106	106
Reserve groen Oostvlietpolder	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-76	-5	0	0	0	0
Saldo		-76	-5	0	0	0	0
Reserve groene singels	Toevoeging	150	150	0	0	0	0
	Onttrekking	-13.217	-700	0	0	0	0
Saldo		-13.067	-550	0	0	0	0
Reserve ontsluiting van groengebieden	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-158	-20	0	0	0	0
Saldo		-158	-20	0	0	0	0
Reserve ondergrondse afvalcontainers	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-280	0	0	0	0	0
Saldo		-280	0	0	0	0	0
Reserve duurzaamheidsfondsen	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.875	-3.311	-1.259	-1.172	-1.122	0
Saldo		-1.875	-3.311	-1.259	-1.172	-1.122	0
Reserve klimaatmaatregelen	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1	-142	0	0	0	0
Saldo		-1	-142	0	0	0	0
Res. onderh kap.goed herinr openb rui P5	Toevoeging	578	211	177	40	2	2

Reserves programma 5 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Onttrekking	-2.455	-926	-118	0	0	0
Saldo		-1.877	-715	58	40	2	2
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.345	-1.222	0	0	0	0
Saldo		-1.345	-1.222	0	0	0	0
Reserve programma binnenstad P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-1.492	-286	0	0	0
Saldo		0	-1.492	-286	0	0	0
Reserve stedelijke ontwikkeling P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-655	-700	-220	0	0	0
Saldo		-655	-700	-220	0	0	0
Reserve parkeren P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-11	0	0	0	0
Saldo		0	-11	0	0	0	0
Reserve verv.inv. maatschappelijk nut P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-174	0	0	0	0
Saldo		0	-174	0	0	0	0
Reserves programma 5		-19.228	-8.236	-1.601	-1.026	-1.015	108

Reserve asbestsanering

Jaarlijkse structurele storting van €282.026 en voor het strategisch huisvestingsplan is een onttrekking voorzien van € 176.000 (RB12.0120).

Reserve duurzaamheidsfondsen

Voor Leiden duurzaam/Duurzaamheidsagenda (RB15.0105) is een onttrekking voorzien van € 1.172.400 en voor de Duurzaamheidsagenda 2015 (RB15.0013) een bedrag van € 87.000.

Reserve onderhoud kapitaalgoederen herinrichting openbare ruimte

Volgens RB 11.0088 wordt jaarlijks € 215.500 gestort in deze reserve, waarop inmiddels twee correcties zijn vastgesteld, namelijk een vermindering met € 7.000 voor onderhoud aan abri's en € 32.000 voor RB16.0019 uitvoeringsbesluit Haarlemmerstraat.

De onttrekking van € 118.000 betreft de dekking van de frictiekosten die bij tweede bestuursrapportage 2016 is besloten.

Reserve programma Binnenstad

Er is een onttrekking voorzien van € 286.000 voor Ruimte voor de Stad.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling

Er is een onttrekking voorzien van € 220.000 voor Ruimte voor de Stad.

Een nadere toelichting op alle reserves binnen dit programma is te vinden in paragraaf 5.2.5 toelichting reserves programma 5.

Investerings

	Omschrijving prestatie Bedragen x € 1.000	Omschrijving investering	Categorie investering	Soort investering	Bijdrage derden/ reserves	2018	2019	2020	2021
05A103	Beheren openbare ruimte	Technische install. beweegbare brug 2018-2021	Maatsch.	Nieuw	-	516	551	456	671
		Brug Poelgeest 2013	Maatsch.	Nieuw	3.250	4.524	-	-	-
		Bostelbrug	Maatsch.	Nieuw	-	1.535	-	-	-
		Churchillbrug	Maatsch.	Verv.	-	918	-	-	-
		Bruggen - Verv./Renoveren bouwdelen 2018-2019	Maatsch.	Nieuw	-	360	360	-	-
		Meerpalen en remmingwerken 2018-2021	Maatsch.	Nieuw	-	60	60	60	59
		Investerings walmuren 2018-2021	Maatsch.	Verv.	-	557	122	534	517
		Vervangen Openbare Verlichting 2018-2021	Maatsch.	Verv.	-	1.857	1.884	1.859	2.659
		Investerings bruggen 2018	Maatsch.	Nieuw	-	-	-	-	-
		Vervanging verkeerslichten 2018-2020	Maatsch.	Verv.	-	566	566	566	557
		Investering wegen 2018-2021	Maatsch.	Verv.	-	4.141	3.267	3.352	2.188
		Kwaliteitsverbetering Openbare ruimte Noorderkwartier Oost	Maatsch.	Verv.	-	650	-	-	-
05A104	Inzamelen huishoudelijk afval	Inzamelmiddelen 2018-2021	Maatsch.	Verv.	-	439	436	433	429
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Vervanging rioleringen 2018 -2021	Maatsch.	Verv.	-	2.099	2.227	5.092	1.881
05C101	Ontwikkelen beleid groen	Bos van Bosman 2018	Maatsch.	Nieuw	-	389	-	-	-
		Polderpark Cronestein	Maatsch.	Verv.	-	-	256	-	-
		Burgerinitiatieven 2018 -2019	Maatsch.	Nieuw	-	102	102	-	-
		Parken 2018 - 2021	Maatsch.	Verv.	-	150	150	658	650
		Herinrichting grafvakken Rhijnhof	Maatsch.	Verv.	-	227	-	-	-
05C103	Beheren openbaar groen	Speeltoestellen in openbare ruimte 2018 - 2021	Econ.	Verv.	-	533	533	533	525
05D102	Verbeteren luchtkwaliteit	Singelpark-Subsidies	Maatsch.	Nieuw	785	785	-	-	-
	Totaal programma 5				4.035	20.407	10.514	13.542	10.136

In het bovenstaande overzicht staan de investeringen zoals opgenomen in het investeringsplan 2018-2021. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te vóteren kredieten.

Subsidies

	subdiestaat 2017	subdiestaat 2018
Subsidie saldo	0	0

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

6

Stedelijke ontwikkeling